

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ РЕВЕРСИВНОЇ ЛОГІСТИКИ: СИСТЕМА МОТИВІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ

В умовах динамічних змін зовнішнього середовища підприємства, появи нових ринків, загострення конкуренції, трансформації моделі поведінки споживача, пошук можливостей його ефективного та конкурентоспроможного розвитку є визначальним пріоритетом управлінської політики. На порядку денному постають завдання не просто обґрунтування інструментарію оптимізації негативних фінансових потоків, механізмів залучення інвестиційних ресурсів, проектів диверсифікації виробничої діяльності, а активізації факторів стратегічної конкурентоспроможності. Одним з напрямів реалізації вказаного завдання є побудова моделі підприємства на засадах концепції реверсивної логістики.

Поява концепції реверсивної логістики – логічний тренд еволюції підходів до управління розвитком підприємства [1-3]. Основні ідеї концепції відображають напрями трансформації логістичного менеджменту та розширюють методологічний базис політики екологізації діяльності сучасного підприємства. У науковій літературі наводиться багато визначень сутності даного поняття. Реверсивна логістика розглядається у єдності з такими поняттями як «екологічна логістика», «логістика обернених потоків», «логістика рециклінгу», «логістика вторинного господарювання» тощо. Узагальнюючи різні наукові підходи, слід зазначити, що реверсивна логістика – це функція логістики у поверненні продукції, ресурсозбереженні, рециклінгу, заміні матеріалів, поводженні з відходами, їх відновленні та повторному використанні [1, с. 221]. Саме такий підхід був запропонований зарубіжними вченими Д. Ламбертом та Дж. Стоком. Відповідно до нього, реверсивна логістика інтегрує цілий комплекс сфер діяльності підприємства, зокрема і сферу гарантійного та постгарантійного обслуговування, сферу ресурсоефективності, соціальної відповідальності, екологічної ефективності тощо. Виходячи з цього, концепція реверсивної логістики формує основу для появи нової якості розвитку підприємства.

Серед основних передумов появи концепції реверсивної логістики та її розвитку, сучасного тлумачення цільової спрямованості та завдань, слід відзначити такі:

- зміни в середовищі діяльності підприємств: зростання вимогливості споживачів та трансформація їх моделі поведінки, розвиток системи екологічних потреб, ринку екологічної продукції (послуг), загострення конкуренції, обмеженість ресурсного забезпечення виробничої діяльності та зростання вартості ресурсів (в першу чергу природних), актуалізація пріоритетів якості, глобалізаційні процеси та поява нових можливостей для бізнесу, інтеграція міжрегіональних господарських структур, стрімкий розвиток логістичної інфраструктури тощо;
- трансформація світоглядних орієнтирів у суспільній сфері провідних країн – усвідомлення важливості збереження навколишнього середовища, відповідального ставлення до благ природи, зростання запиту на екологічно чисту продукцію, перехід до екологічно відповідального способу життя, підприємницької діяльності;
- науково-технічний прогрес – поява нових технологій (виробничих, інформаційних, управлінських), швидке впровадження підприємствами різного роду інновацій, активізація процесів міжгалузевої інтеграції в процесах створення нової продукції, послуг, розвиток інформаційних технологій у сфері логістичного менеджменту;
- інформатизація суспільної сфери – створення нових сегментів підприємницької діяльності, поява нових можливостей реалізації продукції, ефективного управління операційними процесами, логістичними системами тощо;
- економічна політика держави – посилення державного регулювання в екологічній сфері, (регламентування процесів природокористування, встановлення екологічних стандартів, платежів);
- міжнародний фактор екологічної політики – активізація міжнародного співробітництва у сфері екології, розвиток міжнародного бізнесу, міжнародних логістичних структур;
- пошук підприємствами можливостей реалізації конкурентних переваг у нових умовах зовнішнього середовища (з метою зменшення витрат, наближення до покупця, прискорення процесів доставки продукції, підвищення надійності поставок, ефективного управління запасами).

У [3, с. 32] описується комплекс проблем, пов'язаних з впровадженням концепції реверсивної логістики у практику підприємств, а саме: недооцінка важливості реверсивної логістики, недостатня інформаційна підтримка, вузькість та низька гнучкість загальної політики компанії, дефіцит людських та фінансових ресурсів тощо. Дуже часто побудова системи реверсивної логістики розглядається як витратний напрям політики компанії. Разом з тим, слід відзначити, що орієнтація на концепцію

реверсивної логістики суттєво залежить від рівня розвитку конкурентного середовища в країні, інституційної зрілості ринків та політики держави у сфері захисту прав споживачів, охорони навколишнього середовища тощо.

Реалізація концепції реверсивної логістики на підприємстві, передбачає побудову управлінської моделі, яка може бути ефективною, формувати передумови розвитку за умови зрілості підприємства в цілому, – наявності структурованої та ефективної системи управління, стратегії, організаційної культури та потенціалу розвитку. Впровадження концепції є ознакою переходу підприємства на вищу ступінь розвитку, яка дозволяє активізувати систему факторів його конкурентоспроможності в довготерміновій перспективі.

Досліджуючи потенційні переваги, які відкриває концепція реверсивної логістики і які слід розглядати в якості мотивів її впровадження, слід відзначити такі:

- оптимізація негативних та позитивних фінансових потоків підприємства – через зменшення собівартості виробництва продукції, ефективніше використання оборотних та необоротних активів (виробничих площ, транспортних засобів), повторне використання сировини, отримання додаткових доходів від реалізації супутньої продукції, вторинної сировини, зменшення штрафних платежів, розширення клієнтської бази та зростання обсягів реалізації продукції;
- мінімізація еколого-економічних збитків (забезпечує надійність роботи обладнання, зменшує витрати на ремонт, екологічні платежі, витрати пов'язані з плинністю кадрів тощо);
- підвищення ресурсоефективності операційної діяльності – через впровадження технологій утилізації, технологій виробництва побічної продукції;
- зростання ринкової вартості компанії її інвестиційної привабливості – ресурсоефективність та екологічна спрямованість компанії забезпечують підвищення прибутковості, інвестиційної привабливості та ринкової вартості;
- розширення можливостей розвитку зовнішніх ринків – екологізація підприємства розширює можливості виходу на зовнішні ринки, залучення іноземних партнерів до реалізації спільних проектів;
- формування корпоративного іміджу – «зелений» імідж підприємства є важливою складовою його позиціонування на ринку, який розширює можливості розвитку клієнтської бази та залучення іноземних партнерів до реалізації спільних проектів;
- посилення інноваційної спрямованості компанії – впровадження технологій ресурсоефективного виробництва, інструментів екологічного менеджменту, технологій утилізації пов'язане з реалізацією цілого комплексу інноваційно-орієнтованих рішень, що обумовлює прогресивний розвиток системи управління, сприяє накопиченню організаційного досвіду.

Реверсивну логістику слід розглядати у єдності з екологічною логістикою. З еволюційної точки зору, «зелені пріоритети» логістики набули вагомості серед інших пріоритетів лише з часом. На ранніх етапах розвитку концепції реверсивної логістики, зазначених пріоритетів не було взагалі. З огляду на стійку тенденцію екологізації діяльності підприємства, усі його сфери та підсистеми сьогодні розглядаються крізь призму «зелених пріоритетів», а отже «зелена» складова логістичного управління набуває домінуючого значення. Більше того, «зелена проекція» логістичного менеджменту забезпечує все більші можливості появи комерційного ефекту, який не завжди є очевидним.

Концепція екологічної логістики фактично є складовою екологічного менеджменту підприємства, вона доповнює його інструментарій та дозволяє аналізувати потенціал крізь призму екологічних пріоритетів, пріоритетів екологізації усіх сфер діяльності підприємства, – екологізації виробничої діяльності, системи управління, маркетингової політики, фінансової та інвестиційно-інноваційної політики, культури. Політика екологізації – сучасна тенденція розвитку теорії і практики управління, і зокрема логістичного управління. Посилення екологічної складової в управлінській політиці сучасних підприємств пов'язане не просто з реакцією на зміни у їх зовнішньому середовищі, а пошуком механізмів реалізації потенціалу розвитку в нових умовах.

Таким чином, концепція реверсивної логістики відкриває нові можливості конкурентоспроможного розвитку підприємства. Її впровадження пов'язане як з появою нових можливостей, так і з новими викликами. Концепція реверсивної логістики передбачає проектування підприємства, його продукції, операційної діяльності крізь призму теорії життєвого циклу, а отже дозволяє не просто вчасно виявити слабкі сторони того чи іншого проекту, оцінити реальні витрати пов'язані з його реалізацією, а перейти до нової моделі управління та розвитку підприємства – ресурсо- та екологічно ефективною, соціально відповідальною.

Література:

1. Бойченко С. В., Лейда К., Іванченко О. В. Екологістика, утилізація та рециклінг транспортних засобів: тенденції та перспективи розвитку. *Наукові технології*. 2016. №2. С. 221-227.
2. Мазараки А. А., Харсун Л. Г. Развитие логистической системы Украины: экологические вызовы. *Економіка України*. 2018. № 9. С. 3-12.
3. Марчук В. Є., Григорак М. Ю. Реверсивна логістика та рециклінг наукомісткої продукції: науково-методичне видання. К.: Логос, 2013. 132 с.